מעשה רוקח על המשנה — אבות

במסכת זו יש חמשה פרקים משניות, והתחלת אותיות כמנין שם שדי. וסופי אותיות המה מ"ה וג' אלפין – היינו נגד שם מ"ה שיש בו ג' אלפין.

בודאי הפשוטה מבואר שהמסכת מתחיל (משנה אבות א:א) "משה קיבל תורה מסיני", וידוע דמשה רבינו הוא בסוד ת"ת שם מ"ה, וגם משה עולה מנין אל שדי ולכך יש במסכת זו ה' פרקים. אך להרחיב הענין וגם ליתן טעם למה נקרא שם המסכת אבות, אבאר לך טעם נפלא למה יש בתורה חמשה אלפים תתפ"ח ,פסוקים. הגם שבחומשים שלנו אין בפרט רק ת"ת מ"ה, ויש ליתן טעם טוב לזה המנין שתורה שבכתב הוא סוד ת"ת שבו שם מ"ה – מכל מקום אנן על חכמי הגמרא סמכינן שהביאו ברייתא מפורשת בפרק קמא דקידושין (קידושין ל, א) סכום פסוקים של תורה ה' אלפים תתפ"ח. וצריך טעם ודעת למנין זה.

וגם איתא בבבא בתרא (דף טו.) ובמנחות (דף ל.) שמנה פסוקים אחרונים שבתורה מן "וימת משה" עד סוף יש פלוגתא, חד אמר יהושע כתבן אחר מות משה, וחד אמר משה כתבן ביום מיתתו. וצריך גם להבין טעם פלוגתתן הגם שעל פי פשוטה מבואר שם הטעם בגמרא ובפרש"י – מכל מקום אכתוב טוב טעם על דרך דרש וסוד.

דהנה ידוע מדברי הרמב"ן בהקדמתו לפירוש התורה דמשה רבינו העתיק תורה שלנו מתורה שלמעלה הנכתבת באש שחורה על גבי אש לבנה, ולבי אומר לי שבאמת בתורה שלמעלה יש ששה אלפים פסוקים במילואיו כנגד ששה אלפים שנה שהעולם קיים, והעולם נברא בתורה ובשביל התורה. אך למשה לא ניתנה כולה. ומזה הטעם צריך להיות סיום התורה באמצע שיטה כמבואר בגמרא ובפסוקים, להורות זה שהתורה שלמעלה אין כאן סיום.

והטעם שלא ניתנה למשה רבינו כולה נלע"ד דהתורה שלמעלה נארגת על חמשים שערי בינה, ולמשה רבינו לא נמסר רק מ"ט שערים שנאמר (תהלים ח, ו) "ותחסרהו מעט מאלהים", לכך גם התורה שלמעלה לא נמסר לו בשלימות. וכשאתה מחלק ששה אלפים לחמשים חלקים תמצא בכל חלק מאה ועשרים – לכך נלע"ד שבכל ק"ך פסוקים מן התורה נכלל שער אחד משערי בינה. ולזה לא ניתן למשה רק חמשה אלפים ושמנה מאות ושמנים פסוקים מן התורה שלמעלה, מכוון כנגד מ"ט שערי בינה. אבל ק"ך פסוקים אחרונים שהמה נגד שער החמשים לא ניתן לו. ובזה מבואר הפסוק "ותחסרהו מעט" עם הכולל עולה ק"ך.

אך במג"ע יש שביום מותו נתגלה לו גם שער החמשים. וזהו סוד הפסוק "ויעל משה מערבות מאוב אל הר נבו" – מואב בגימטריא מ"ט, ויעל עוד אל הר נבו, נוטריקון נ' בו. ולזה תמצא דיעות שיהושע זכה לשער החמשים ולכך נקרא יהושע בן נו"ן דייקא. ולכאורה קשה – רבי לא שנה, ר' חייא מנין לו?! אם משה לא זכה לשער החמשים, יהושע מנין לו?! אלא שביום מותו זכה לשער הנ' ובאותו יום מסרה ליהושע.

ונמצא אותן שמנה פסוקים אחרונים שבתורה המה מן אותן ק"ך פסוקים של שער החמשים שלא נמסר למשה עד יום מותו שהיה בשבת. ובזה מבואר הגמרא בטוב טעם אותן שמנה פסוקים שבסוף התורה מי כתבן, שהרי משה לא זכה בהן בחייו שהרי המה מן שער החמשים, אך ביום מותו זכה בהן ואז לא ניתנו לכתוב שהרי שבת היה, ולזה אמר רבי יהודה שאותן ח' פסוקים יהושע כתבן שהוא זכה באותו יום לשער הנ' מן משה רבינו. ואמר לו ר' שמעון וכי אפשר ספר תורה חסר אות אחת וכתיב "לקוח את ספר התורה", אלא ודאי משה רבינו בעצמו כתבן ביום מותו וכתבן בדמע בדבר שאינו של קיימא כמו שכתבו המפרשים והיה כתבן בשבת. ובדרושים שלי הארכתי בזה.

ובזה מבואר שרבינו הקדוש התחיל המסכת (משנה אבות א:א) "משה קיבל תורה מסיני", וכשאתה כותב סני חסר יו"ד ראשונה עולה ק"ך כמנין הימים שהיה בהר. וכבר כתבתי שתורה שלמעלה המה ק"ך פעמים חמשים פסוקים. ולזה קאמר משה קיבל תורה מסיני, היינו חמשה חומשי תורה שקיבל, ולכך יש במסכת זו חמשה פרקים – המה מסני, ולא כל סני, שלא קיבל כל התורה שלמעלה שהמה ק"ך פעמים חמשים. שנחסר לו ק"ך פסוקים עד יום מותו שנתגלה לו מהן שמנה פסוקים ולא יותר. ובאותן ח' פסוקים יש קי"ב תיבות במכוון להורות על קי"ב פסוקים שנשארו מתורה שלמעלה.

וידוע דאות ש' של משה שהוא ג' קוין מורה על ג' אבות, דמשה היה כלול משלשתן. וג' אבות אברהם יצחק יעקב עולה תרל"ח, עם י"ג אותיות שלהם – הרי תרנ"א. ואותיות מ"ה הנשאר מן משה עולה הכל מכוון כמנין מ"ט שערי בינה. ולכך היה זוכה לזה מפני שהוא היה כלול משלשה אבות.

ולכך נקראת המסכת אבות לומר מכח האבות היה "משה קיבל תורה מסני", היינו מ"ט שערי בינה וכדכתבתי, עד "ומסרוהו לאנשי כנסת הגדולה" שהיו ק"ך זקנים. וכשתחשוב כנסת גדולה ק"ך עם הכולל תמצא כמנין מ"ט שערי בינה עם ג' כוללים, כלומר עד כאן נמשכת הקבלה כל מ"ט שערי בינה. ולזה תמצא תיבת גדולה עם הכולל עולה מ"ט. ולכך היו נקראין "כנסת הגדולה". ונמצא שהיו כלולין מן ג' אבות ומן משה, ולכך היו מחזירין העטרה ליושנה שהיו אומרים הגדול הגבור והנורא כמו שאמר משה שהיה כלול ג' אבות שהמה בסוד חג"ת – חסד (הגדול), גבורה (הגבור), ת"ת (והנורא) כידוע.

אבל מכאן ואילך נתמעטה הקבלה וקיבל כל אחד כפי חלק נשמתו מן מ"ט שערי בינה אבל לא כולם. כנלע"ד נכון וברור. ולזה תמצא בפרק "שנו חכמים" שהתורה ניקנית במ"ח דברים. ומי שיש בו כל מ"ח דברים אפשר להשיג עד מ"ח שערי בינה ולא מ"ט כולם. וכמו שבתורה שבכתב נכללו מ"ט שערי בינה – כן בתורה שבעל פה נכללו כל מ"ט שערי בינה. ולכן תמצא תורה פה עולה מכוון מ"ט שערי בינה ועולה גם כן מכוון כמנין השמים והארץ. וכבר ידעת השמים הוא סוד תפארת, תורה שבכתב, והארץ הוא סוד מלכות תורה שבעל פה, שבשביל ב' תורות נברא העולם. וזהו גם כן פירוש הפסוק "אם לא בריתי יומם ולילה", יום הוא סוד תורה שבכתב, ולילה הוא סוד תורה שבעל פה, "חוקת שמים וארץ לא שמתי".

ובזה ישבתי בטוב טעם הפסוקים (דברים לד, ח-ט) "ויתמו ימי בכי אבל משה ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וגו'", על פי מה שכתבתי לעיל שבתורה שלמעלה יש באמת ששה אלפים פסוקים כנגד ששה אלפים שנה של העולם. וכן בתורה שבעל פה מוכרח להיות לא פחות מששה אלפים הלכות כנגד שנות העולם. ואיתא בתמורה שבימי אבלו של משה נשתכח מיהושע שלשת אלפים הלכות וכו', ולכאורה אלו דברי נבואה שנשתכחו במכוון שלשת אלפים הלכות, לא פחות ולא יותר. ולדרכינו ניחא מאוד דרש"י פירש בפר' פנחס בפסוק "ויסמוך את ידיו עליו - בעין יפה יותר ממה שנצטוה שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה". וידוע גמרא דעירובין האי גודשא של כלי תילתא הוי, אם הכלי מחזיק שני אלפים, עם הגודש הוא שלשה אלפים.

ובזה מבואר הכל. דהפסוק אומר "ויתמו ימי בכי אבל משה ויהושע בן נון מלא רוח חכמה", ולכאורה קשה דהרי בימי אבלו של משה נשכח ממנו שלשה אלפים הלכות והיאך אמרת שהיה מלא רוח חכמה? לזה מיישב הפסוק בטוב טעם כי "סמך משה את ידיו עליו" ועשאו ככלי מלא וגדוש דייקא, ומה שנשכח ממנו היה הגודש אבל מלא נשאר. ובזה מדויק: "ויתמו ימי בכי אבל משה ויהושע מלא רוח חכמה" אבל קודם לכן היה מלא וגדוש, "כי סמך משה את ידיו עליו".

וממילא מבואר שנשתכח ממנו שלשה אלפים הלכות במכוון, שהרי כתבנו שאי אפשר לעולם להתקיים אם לא נשאר ששה אלפים הלכות כמנין שנות העולם, ואם כן הגודש היה שלשה אלפים הלכות ונשכחו ממנו ונשאר לו ששה אלפים הלכות. ודוק. וכל דברי המסכתא בדעתי בעזרת השם לפרשם בקונטרס מיוחד לכן אקצר בכאן.

מה שמקשים העולם בפרק שנו חכמים (משנה אבות ו:ג) "הלומד מחברו פרק אחד וכו' או אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד שכן מצינו בדוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד וקראו רבו אלופו ומיודעו וכו'". ומקשים היאך מוכח מכאן אפילו אות אחת. ודוחקים מאוד בזה. ולי לא קשיא מידי. בודאי בכל אות ואות של תורה יש כמה הלכות. ואביא ראיה מן הפסוק (ויקרא טז, יד) (ויקרא טז, יח) "ולקח מדם הפר", ודרשו חז"ל דם מהפר יקבלנו, דגורעין אות מ' מן "מדם" ומוסיפין על "הפר", ודורשין דם מהפר יקבלנו, לאפוקי אם נשפך הדם על הריצפה ואספו פסול. הרי דמן אות אחת למידין ב' דברים, האחד דגורעין ומוסיפין והשני דדורשין אותו. וכן בכמה מקומות שלומדין מאות אחת כמה דברים. וזה פשוט.

נחזור לענין ראשון, שבתורה שלמעלה יש עוד קי"ב פסוקים יתר מתורה שלנו ולעתיד יגלה הקב"ה אותן לנו ועל ידם נזכה להבין כל התורה על נכון. ורמז כשתכתוב קוף יוד בית במילואיו עם ג' כוללים עולה במכוון כמנין התורה עם ה' אותיות. וגם עולה כמנין כתר עם הכולל, שזה שער הראשון הוא הכתר לכל התורה ואז יתמלא הארץ דיעה כמים לים מכסים בבי"א.